

раціонального застосування традиційних методів і засобів навчання, принцип опори на народне мистецтво); 3) принципи, які відповідають площині перетину названих сторін (принцип міждисциплінарної інтеграції, принцип діалогічності в навчанні, принцип диференційованого підходу, принцип безперервності професійного зростання, принцип інформатизації навчального процесу).

Перспективами вивчення проблеми може бути розгляд закономірностей визначеного процесу, формулювання правил, відповідних кожному принципу формування етнопедагогічної компетентності майбутнього вчителя.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Горский Д. П. Краткий словарь по логике / Д. П. Горский, А. А. Ивин, А. Л. Никифоров; под ред. Д. П. Горского. – М.: Просвещение, 1991. – 208 с.
3. Етнонаціональна структура українського суспільства: Довідник / [В. Б. Євтух, В. Г. Трошинський, К. Ю. Галушко, К. О. Чернова]. – К.: Наукова думка, 2004. – 342 с.
4. Кон И. С. Этнография детства. Историографический очерк / И. С. Кон // Этнография детства: традиционные формы воспитания детей и подростков у народов Восточной и Юго-Восточной Азии / Под ред. И. С. Кона. – М.: Наука, 1983. – С.9 – 51.
5. Педагогіка вищої школи / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
6. Педагогічна майстерність / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
7. Ромашина С. Я. Использование антропотехник в рамках этнопедагогического подхода / С. Я. Ромашина, О. И. Давыдова // Интернет-журнал "Эйдос". - 2007. – 30 сентября. <http://www.eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>.
8. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал "Эйдос". - 2002. - 23 апреля. <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.
9. Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo). Summary of the final report «Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society» // <http://www.deseco.admin.ch/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ткаченко Ольга Михайлівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти та соціальної педагогіки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: проблеми формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя, становлення його етнопедагогічної компетентності.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК У УЧНІВ

Анатолій ТУРЧАК

У статті розглядаються сучасні підходи щодо підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до роботи з попередження шкідливих звичок учнів.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, шкідливі звички учнів, профілактично – виховна робота у школі, критичний рівень здоров'я.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та інформатизації, що відбувається у сучасному суспільстві, зумовлюють нові вимоги до змісту педагогічної освіти. Сутність нових характеристик інформаційного суспільства передбачає системне оновлення, насамперед, педагогічного знання, яке відкриває нові перспективи і ціннісні орієнтації для сучасного педагога, створює умови для розвитку його творчого потенціалу.

Перед майбутнім вчителем постає проблема адаптації планів та програм навчання до сучасного ритму життя, основний недолік яких – перевага теоретичного блоку дисциплін над практичним, який пов'язаний саме з формуванням професійних умінь і навичок. Адже, у сучасних умовах молодому учителю доводиться працювати у динамічно мінливих ситуаціях, які передбачають багатоваріантність дій. Зокрема, це стосується вчителів загальноосвітніх шкіл і професійно - технічних училищ, які мають справу з віковою категорією учнів, які не завжди готові зробити адекватний вибір у життєвих ситуаціях, протистояти середовищу і групі, нерідко асоціальної спрямованості.

Переважає більшість дітей і підлітків в Україні мають значні відхилення у стані здоров'я, близько половини – незадовільну фізичну підготовку. Критичний рівень здоров'я і фізичного розвитку учнівської молоді внаслідок зниження рухової активності при зростаючому статичному (до 72% навчального часу) і психоемоційному напруженні процесу навчання, упровадженні комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливих екологічних умовах, зростанні антисоціальних проявів у суспільстві ставлять перед державними службами, педагогічною громадськістю першорядне завдання – збереження та зміцнення здоров'я школярів, формування у них навичок здорового способу життя [3]. Діалектика розвитку сучасного суспільства, труднощі та протиріччя, які зустрічаються у процесі його розвитку, свідчать, що сьогодні необхідно говорити про реально небезпечне поширення шкідливих для здоров'я звичок та негативних тенденцій серед окремих груп молоді, особливо серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Одним з негативних чинників, що впливають на стан здоров'я школярів є вживання ними наркотичних речовин, до яких належать не лише суто наркотики, а й нікотин і алкоголь. На даний момент склалося тривожна ситуація у школах, про що свідчать дослідження: п'ята частина п'ятикласників виявляє схильність до куріння, а 17% - до вживання алкоголю, у 8-х класах на куріння зорієнтована половина учнів, на алкогольні напої – 25%, слабоалкогольні (серед них пиво) - 60%. Майже 61% випускників вказало, що вони курять, половина вживає алкоголь, 82% - пиво. Найвища орієнтація на вживання шкідливих речовин серед

важких підлітків. Практично всі вони вживають ті чи інші наркотичні речовини. Загальновідомо, що 70-80% правопорушників скоїли злочини, перебуваючи в стадії алкогольного чи наркотичного сп'яніння [8].

Зупинити тютюнопаління, алкоголізм та наркоманію, попередити їх подальше поширення, повернути хворих до життя можливо лише спільними зусиллями різних інституцій на рівні держави, навчального закладу та родини.

Здоров'я нації в наш час розглядається як показник цивілізованості держави, що відображає соціально-економічне становище суспільства. Саме тому державна політика щодо здорового способу життя формується цілеспрямовано й послідовно. Вона регламентується Законом України "Про охорону дитинства" та державними програмами (Міжгалузевою комплексною програмою "Здоров'я нації на 2002-2011 роки", Національною програмою "Діти України", Цільовою комплексною програмою "Фізичне виховання - здоров'я нації", Національною програмою "Репродуктивне здоров'я нації"), спрямованими на пропаганду здорового способу життя дітей та молоді. Особлива увага проблемі формування культури здоров'я підростаючого покоління приділена в Указі Президента України від 15 березня 2002 року №258/2002 "Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності в суспільстві та утвердження здорового способу життя"[9].

Вивчення спеціальної літератури та наші дослідження свідчать, що стан здоров'я школярів залежить не тільки від соціально-економічних, екологічних, але й ряду педагогічних факторів, таких як: стресова практика авторитарної педагогіки; постійне збільшення темпу й обсягу навчального навантаження; ранній початок дошкільного систематичного навчання; невідповідність діючих програм та технологій навчання функціональним і віковим особливостям учнів, недотримання санітарно-гігієнічних вимог при організації навчального процесу; недостатня кваліфікація педагогів з питань розвитку та охорони здоров'я дітей; масова безграмотність батьків у питаннях збереження здоров'я дитини; провали в існуючій системі фізичного виховання і часткове руйнування служб шкільного лікарсько-педагогічного контролю.

Слід відзначити, що одним із пріоритетних завдань нового етапу реформи системи освіти повинне стати збереження і зміцнення здоров'я дітей, учнів та студентів, формування у них понять цінності здоров'я і здорового способу життя. Відповідальність за вирішення даної проблеми багато в чому залежить від вчителя, у зв'язку з чим актуалізується завдання формування їх професіоналізму як певної стратегії досягнення мети – оздоровлення нації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При дослідженні проблеми конкурентоздатності майбутніх вчителів фізичної культури Т.В.Колгуріна зазначає, що практика ринкової економіки сприяє вирішенню завдань формування спеціалістів нового типу, ставлячи їх в умови природного соціального відбору, які потребують конкурентоспроможних фахівців, що прагнуть безперервного підвищення професійної майстерності та мають високу адаптаційну та професійну мобільність [4].

Підготовку педагогічних кадрів варто, на думку А.М.Бойко, вважати центральною ланкою перебудови всієї системи національної освіти, оскільки саме її якістю, передовсім, визначаються перспективи країни. Через це в умовах соціально-економічних реформ найважливішим завданням є розроблення та реалізація особистісно орієнтованої моделі педагогічної освіти, розрахованої на підготовку висококваліфікованого вчителя, здатного виявляти високий професіоналізм у нових непростих умовах перехідного періоду, бути конкурентоспроможним..., а чим більше в учителів учня, тим вищим є його професіоналізм [1].

На думку Л.П.Сущенко, «педагогічна професія, якою є професія фахівця фізичного виховання та спорту, безпосередньо пов'язана з підвищенням культури і передбачає як показник професіоналізму наявність інтуїтивного й творчого мислення та здібностей до якісного аналізу явищ і процесів, відповідальність за загальнолюдський результат професійної діяльності [7].

Ю.Д. Железняк, В.О. Кашкаров, І.П. Крацкевич також вважають, що сама успішність роботи вчителя фізичної культури залежить від рівня професіоналізму, який, на їх думку, визначається тим, які мотиви позбуджують людину, який сенс має в його житті конкретна професійна діяльність, яку мету він ставить, а також які технології, засоби педагог використовує для досягнення цієї мети. Автори зауважують, що навчання у вищому навчальному закладі забезпечує визначений рівень професійної готовності випускника, а чим вищий цей рівень, тим більше шансів, що становлення професіоналізму в майбутньому буде більш вдалим, тому що професіоналом людина стає тільки у процесі професійної діяльності [6].

Інтерес до проблеми збереження здоров'я з боку вчених викликаний не тільки погіршенням фізичного, психічного і морального здоров'я молоді, але й новою ідеєю – ідеєю відродження України. Зупинити тютюнопаління, алкоголізм та наркоманію, попередити їх подальше поширення, повернути хворих до життя можливо лише за рахунок спільних зусиль різних державних інституцій, педагогічного колективу батьків та громадськості [1]. Подібні негативні тенденції вимагають

перевірки якості професійної освіти, підготовки відповідних фахівців взагалі та змісту окремих дисциплін, що повинні орієнтувати студентів вишів на майбутню професійну діяльність у контексті формування культури здоров'я та оздоровлення учнів зокрема. Саме учитель фізичної культури є основною дійовою особою у неперервній здоров'яформувальній освіті, де він не тільки виконує функції вихователя, але і є ідеологом становлення культури здоров'я дітей та підлітків [5]. Навчання здоров'язберігаючих технологій передбачає систематичний комплекс заходів, спрямованих на усвідомлення здорового способу життя як цінності шкільного колективу, що сприятиме гармонійному розвитку психофізичних здібностей учнів. Школа має забезпечувати засвоєння учнями комплексу конкретних знань про здоровий спосіб життя, зокрема, про прості та дійові заходи протидії організму інфекціям; значення гігієни, дотримання чистоти, правильного харчування для здоров'я людини; необхідність вакцинації для профілактики хвороб тощо. Турбота про правильну поставу учнів, загальну гігієну та функціональний стан кожної дитини повинна стати предметом особливої уваги педагогічного колективу. Важливим напрямом їх професійної діяльності має бути також і навчання учнів гігієни розумової праці з метою уникнення перевантажень. Актуальними залишаються заходи щодо запобігання та протидії з боку школи шкідливим звичкам учнів - курінню, алкоголізму, вживанню наркотиків.

У процесі формування умінь та навичок здорового способу життя слід враховувати пріоритети: вірити в майбутнє кожної дитини; дотримуватись конфіденційності; надавати позитивну інформацію; бути порадиником, а не моралістом; поважати думку й позицію школяра; акцентувати увагу дитини на власних позитивних рисах, характеристиках і здобутках.

Досвід профілактичної роботи передбачає відповідність змісту роботи потребам особистості: вивчення існуючих запитів та орієнтація змісту, форм роботи на їх задоволення; своєчасне виявлення учнів "групи ризику" та надання їм кваліфікованої професійної допомоги; активізація зворотного зв'язку - надавати можливість висловлювати свої думки та почуття, особливо підліткам; добровільність - мотивувати та пропонувати, а не примушувати та диктувати; моральна спрямованість - зміцнення позитивної позиції особистості щодо власної спроможності підтримання оптимального стану здоров'я; опора на позитивні моменти - не стільки залякувати наслідками шкідливих звичок, скільки привертати увагу й посилювати симпатію до людей, які дотримуються здорового способу життя; розвінчування створюваних рекламними кампаніями стереотипів "героїв з цигаркою", які асоціюються з активністю,

успішністю та процвітанню; об'єктивність - інформація не повинна зводитись до залякування або формальних гасел. Варто пам'ятати, що некваліфікована, необережна інформація може створити атмосферу таємничості та загадковості, спровокувати реакцію на "заборонений плід". Доцільно уникати мілітаризованої термінології, широко залучати батьків, медичних працівників, психологів, соціологів, юристів до пропаганди та сприяння утвердженню у свідомості учнівської молоді принципів здорового способу життя. Передбачати систематичність дій - вся профілактична робота з превентивного виховання - це комплекс заходів, спрямованих на формування свідомого ставлення до власного здоров'я, основою якого повинно бути врахування вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини.

Наші дослідження свідчать, що в ході лекції учнями засвоюється 5% наданої їм інформації, бесіди - 10%, перегляду телепередач - 30%, щотижневої виховної роботи - 45%, рольової гри - 60%. Доцільно враховувати, що найбільш ефективними у процесі формування культури здоров'я кожної особистості є інтерактивні методи роботи із застосуванням елементів тренінгів, гри та оздоровчих вправ.

Досліджуючи в педагогічній теорії загальні визначення професіоналізму, слід виділити такі етапи його формування під час підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до оздоровлення школярів:

1) етап усвідомлення проблеми стрімкого погіршення здоров'я, низького рівня культури здоров'я учнів та значущості особи вчителя фізичної культури як безумовного персоніфікованого зразку культури зокрема, фізичної;

2) оволодіння необхідними оздоровчими технологіями та навичками повсякденної роботи з метою виявлення, правильної оцінки фізичних і творчих здібностей школярів, пошуку найбільш раціональних та ефективних методів оздоровлення;

3) реалізація майбутніми фахівцями отриманої підготовки на практиці у співпраці з медиками (для допомоги контролювання процесу оздоровлення), із самими учнями (здійснення оздоровлення та навчання технологіям оздоровлення) і їхніми батьками (підвищення валеологічних знань щодо оздоровлення їх дітей).

Висновки. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можливо зробити висновок, що у наш час найважливішим завданням педагогічного процесу підготовки майбутнього вчителя фізичної культури слід вважати як формування високого рівня його професіоналізму, готовності вирішувати складні педагогічні проблеми, пов'язані з навчанням, вихованням і оздоровленням учнів. Сучасна освіта

вимагає вчителів - професіоналів, які повно уявляють наукову картину своєї професійної діяльності, усвідомлюють свою соціальну відповідальність за здоров'я підростаючого покоління, постійно дбають про своє особистісне і професійне зростання, уміють досягти нових педагогічних та оздоровчих цілей; мають високий рівень особистої фізичної культури та сприяють її набуттю школярами шляхом не просто передачі знань, а передовсім навчаючи учнів користуватися ними; володіють методикою формування педагогічно доцільних відносин зі школярами і колегами, знають прийоми педагогічної взаємодії з батьками учнів; які є науковцями, дослідниками та в змозі самостійно навчатися та оволодівати досвідом попередників на творчому рівні у системному, інтегрованому вигляді, з широким діапазоном діяльності, а також уміють застосовувати знання в умовах жорсткого обмеження навчального часу і оптимальним темпом. Отже: підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до виховної роботи у школі щодо формування здорового способу життя учнів та усвідомлення такої ідеї їх батьками має велику соціально-педагогічну значущість. Особливого значення вона набуває у сучасних умовах соціально-економічної, духовного кризи, погіршення екологічної ситуації й здоров'я підростаючого покоління, займає провідну роль серед учителів школи з формування здорового способу життя, виховання дбайливого ставлення учнів та їх батьків до власного здоров'я і здоров'я дітей. Великий освітньо-виховний потенціал з формування професійної готовності студентів факультетів фізичного виховання педагогічних університетів до виховної роботи щодо пропаганди й реалізації здорового способу життя закладено у вивченні дисциплін педагогічного циклу, проходженні педагогічної практики, організації й проведенні позааудиторної роботи у виші. Якісний розвиток й вдосконалення педагогічних умінь та навичок майбутніх фахівців з профілактично-виховної роботи можливо досягти, забезпечуючи творчий підхід, різноманітність, інноваційність у виборі форм та методів навчання і виховання. Підготовка вчителя фізичної культури до виховної роботи зі школярами – справа державного масштабу й потребує системно виважених дій у подальшому науковому пошуку нових педагогічних шляхів її здійснення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Биковська Л.Б. Фізична культура – засіб формування мотивацій до підвищення рівня здоров'я та відмови від шкідливих звичок / Л.Б. Биковська, О.О. Бабінець // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. – К.: Інститут інноваційних технологій. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації / А.М. Бойко – К.:ІЗМН, 1996. – 232 с.
2. Волошенко О.В. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості в умовах коледжу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / О.В. Волошенко – К., 2000. – 155 с.
3. Зубалій М. Здоров'я дітей – у небезпеці / М. Зубалій, О. Леонов, Н. Василичина // Фізичне виховання в школі. – 2006. – №4. – с. 6 – 9.

4. Колгурина Т.В. Формирование конкурентоспособности студентов – выпускников вузов физической культуры: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Т.В. Колгурина – СПб., 2002. – 137 с.
5. Оглоблин К.А. Опережающая стратегия подготовки педагогов физической культуры на основе непрерывного здоровьесформирующего образования. автореф. дисс. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.08 / К.А. Оглоблин – СПб., 2008. – 43 с.
6. Педагогическое физкультурноспортивное совершенствование: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Ю.Д. Железняк, В.А. Кашкаров, И.П. Кравцевич / Под ред. Ю.Д. Железняка. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 384 с.
7. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л.П. Сущенко – Запоріжжя: Запорізький державний університет, 2003. – 442.
8. Про формування здорового способу життя дітей та підлітків і заборону тютюнокуріння в навчальних закладах та установах МОН України: Наказ МОН України №612 від 10.09.03 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - 2003. - №20. - С. 29-30.
9. Актуальні проблеми здоров'я та освіти дітей на початку 21 століття: Спільна сесія АМН та АПН України //Педагогічна газета. - 2001. - №8. - С.1-2

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Турчак Анатолій Леонідович – кандидат педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, декан факультету фізичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: фізичне виховання учнівської та студентської молоді

ЗАСТОСУВАННЯ ЦІННІСНО-ОРІЄНТАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗМІ У ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Світлана ШАНДРУК

У статті автором робиться спроба розкрити виховний потенціал засобів масової інформації у контексті їх впливу на формування ціннісних орієнтацій молоді.

Ключові слова: ціннісно-орієнтаційний потенціал, засоби масової інформації, старшокласники.

В статті автором делается попытка раскрыть воспитательный потенциал средств массовой информации в контексте их влияния на формирование ценностных ориентаций молодежи. Ключевые слова: ценностно-ориентационный потенциал, средства массовой информации, старшеклассники.

Постановка проблеми. Масова інформація має потужний виховний ціннісно-орієнтаційний потенціал і соціальну зумовленість. За допомогою її засобів набувають масового тиражування моральні, естетичні, духовні цінності та соціальні норми. Розповсюдження інформації за допомогою масових комунікацій є засобом політичного, економічного, морального, естетичного, художнього та інших впливів на свідомість і життєдіяльність людей.

Масова комунікація орієнтується на задоволення потреб і запитів різних суспільних верств населення. Спільна колективна діяльність людей